

Vec

Dohoda o solidarite – právne stanovisko

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky v súvislosti s výpoveďami zdravotníckych pracovníkov podanými v niektorých ústavných zdravotníckych zariadeniach, reflektuje na skutočnosť, že v súvislosti s výpoveďami zdravotných sestier boli medzi nimi a Odborovým združením sestier a pôrodných asistentiek uzatvorené Dohody o solidarite.

Vzhľadom na to, že výpoveď zamestnanca je jednostranný právny úkon, plynie zdravotným sestram výpovedná doba, ktorá sa v jednotlivých prípadoch skončí v najbližších dňoch. Ministerstvo zdravotníctva SR vzhľadom na právne dôsledky, ktoré z predmetného právneho úkonu zdravotných sestier vyplývajú, sa rozhodlo za účelom poskytnutia podpory zdravotným sestram, ktoré pristúpili k podaniu výpovede a v tomto období zvažujú jej späťvzatie, poskytnúť právny názor vo vzťahu k obsahu Dohody o solidarite, ktorú zdravotné sestry podpísali.

V zmysle obsahu Dohody o solidarite sa zdravotnícky pracovník „*morálne zaväzuje vytrvať*“ do splnenia kolektívne vznesených požiadaviek Deklarácie, a ak to bude nutné „*vytrvať na obranu rovnako konajúceho kolegu*“. Zároveň sa zdravotnícky pracovník v zmysle dohody zaväzuje, že neodvolá výpoveď ani neučiní iný právny úkon, ktorý by mal fakticky obdobné dôsledky (napríklad uzavretie novej pracovnej zmluvy).

V zmysle obsahu Dohody o solidarite sa zdravotnícky pracovník v prípade porušenia svojho záväzku uvedeného v dohode zaväzuje uhradiť do 7 dní Odborovému združeniu sestier a pôrodných asistentiek sumu vo výške 3.300,- EUR.

K predmetnej dohode a jej obsahu uvádzame nasledovné stanovisko :

Zdravotné sestry jednotlivých zdravotníckych zariadení a Odborové združenie sestier a pôrodných asistentiek, so sídlom Amurská 71, 82106 Bratislava („OZSAPA“) uzavreli Dohody o solidarite v zmysle ust. § 51 Občianskeho zákonníka („OZ“). Po oboznámení sa s obsahom dohôd o solidarite a následnom vyhodnotení súladu s právnou úpravou MZ SR identifikovalo viacero právnych otázok na ktoré toto stanovisko poukazuje.

1. Sú Dohody o solidarite platným právnym úkonom v zmysle OZ ?
 2. Posúdenie Dohôd o solidarite z hľadiska základných práv a slobôd garantovaných Ústavou SR a listinou základných práv a slobôd („Listina“).
 3. Posúdenie Dohôd o solidarite z hľadiska pracovného práva.
 4. Posúdenie Dohôd o solidarite z hľadiska právnej úpravy týkajúcej sa odborových združení.
 5. Posúdenie možností prokuratúry vo vzťahu k Dohodám o solidarite.
-

1. Sú Dohody o solidarite platným právnym úkonom v zmysle OZ ?

V zmysle ustanovenia. § 51 Občianskeho zákonníka (ďalej len „OZ“) účastníci môžu uzavrieť i takú zmluvu, ktorá nie je osobitne upravená (tzv. nepomenovaná - inominátna); zmluva však nesmie odporovať obsahu alebo účelu OZ¹. Právny režim zákonom nepomenovaných zmlúv sa riadi tými ustanoveniami OZ, ktoré upravujú občianskoprávne vzťahy, ktoré sú im obsahom alebo účelom najbližšie. Analógia zákona sa v tomto prípade vzťahuje nielen na normy OZ, ale aj na všetky normy občianskeho práva².

V čl. II bod 1 Dohody o solidarite sa zdravotník zaväzuje: „...že neodvolá výpoveď ani neučiní iný právny úkon, ktorý by mal fakticky obdobné dôsledky (uzavretie novej pracovnej zmluvy u rovnakého zamestnávateľa)...“. V zmysle predmetného ustanovenia sa teda (de facto) každý zdravotník, ktorý uzavrel Dohodu o solidarite vopred vzdal svojho zákonného práva (garantovaného okrem iného Ústavou SR, OZ resp. ZP) vziať výpoveď počas plynutia výpovednej lehoty späť, resp. ak by tak urobil je viazaný povinnosťou uhradiť OZSAPA sumu vo výške 3 300 EUR.

V zmysle ustanovenia. § 574 ods. (2) OZ dohoda, ktorou sa niekto vzdáva práv, ktoré môžu vzniknúť až v budúcnosti, je neplatná. **Dohodu o vzdaní sa budúcich práv, i keby bola uzavretá písomne, vyhlasuje zákon za neplatnú (§ 39 OZ). Ide o absolútnu neplatnosť**³. V zmysle ustanovenia. § 39 OZ **neplatný je právny úkon, ktorý svojím obsahom alebo účelom odporuje zákonu** alebo ho obchádza alebo sa prieči dobrým mravom.

V tejto súvislosti poukazujeme na uznesenie Najvyššieho súdu SR z 28. 10. 2009, sp. zn. 2MOBdo/3/2009 platí, že: „Dohodou o zmluvnej pokute možno zaistiť splnenie určitej zmluvnej povinnosti, vyplývajúcej z akejkoľvek zmluvy, dokonca aj zo zmluvy inominátnej, pravda, pokiaľ to jej charakter pripúšťa. Dohoda o zmluvnej pokute, ako záistovací prostriedok, je závislá na existencii hlavného záväzku, ktorý je zmluvnou pokutou zabezpečený.“.

Je preto podľa nášho názoru nepochybné, že **záväzok zdravotníka (hlavný záväzok) nestiahnuť výpoveď počas plynutia výpovednej doby je neplatný právny úkon, pretože odporuje ustanoveniam OZ resp. Zákonníka práce (ďalej len „ZP“), t.j. zákon nepripúšťa uzavrieť zmluvu za týmto účelom keďže ZP explicitne zamestnancovi priznáva právo odvolať/späťvziať výpoveď a z uvedeného dôvodu je neplatná aj dohoda o zabezpečení tejto povinnosti zdravotníka zaplatiť sumu vo výške 3.300,- EUR (akcesorický záväzok, ktorý je závislý na existencii hlavného záväzku).**

Ako ďalšie sporné ustanovenie priečiace sa právnemu poriadku považujeme, výšku zmluvnej pokuty (3.300 EUR), ktorá je zjavne neprimeraná. Výška zmluvnej pokuty by v zmysle OZ mala byť primeraná a v súlade s dobrými mravmi. Primeranosť výšky zmluvnej pokuty sa posudzuje v zásade na základe dvoch kritérií. Sú nimi hodnota a význam zabezpečenej povinnosti, a to vo svojej vzájomnej súvislosti. Celé ustanovenie o zmluvnej pokute, tak ako aj výška zmluvnej pokuty by mala byť v súlade s dobrými mravmi. Pojmom dobré mravy možno rozumieť pravidlá morálneho charakteru. Keďže problematika poctivého obchodného styku ani dobrých mravov nie je v súvislosti so zmluvnou pokutou rozoberaná v rámci ustanovení o zmluvnej pokute v Obchodnom zákonníku, je možné použiť OZ a ust. § 3 ods. (1), ktorý hovorí, že výkon práv a povinností vyplývajúcich z občianskoprávných vzťahov nesmie bez právneho dôvodu zasahovať do práv a oprávnených záujmov iných a nesmie byť v rozpore s dobrými mravmi.

¹ okrem iného: Rozsudok NS ČR sp.zn. 32 Odo 626/2003

² Fekete I., Občiansky zákonník, Veľký komentár I. zväzok, Euro Kódex, 2014, str. 577

³ Fekete I., Občiansky zákonník, Veľký komentár 2. diel, Euro Kódex, 2011, str. 1689

MZ SR dospelo k názoru, že ustanovenie článku I bodu 3 posledná veta Dohody o solidarite obsahuje zmluvnú pokutu, ktorá je jednak neprimeraná, rovnako je tak v rozpore s dobrými mravmi.

2. Posúdenie Dohôd o solidarite z hľadiska základných práv a slobôd garantovaných Ústavou SR a listinou základných práv a slobôd („Listina“)

Ústava SR v článku 12 ods. (1) garantuje každému človeku slobodu a rovnosť v právach, pričom tieto práva sú okrem iného neodňateľné a nescudziteľné. Táto Ústavou SR garantovaná sloboda nepochybne zahŕňa aj možnosť slobodne a bezpodmienečne (bez akýchkoľvek sankcií) sa rozhodnúť (vrátane späťvzatia podanej výpovede). Taktiež článok 8 Listiny garantuje každej osobe osobnú slobodu.

Nescudziteľnosť vylučuje postúpenie základného práva oprávnenou osobou na iného bez ohľadu na právny úkon, ktorým by postúpenie základného práva alebo slobody uskutočnilo. Tento zákaz scudzzenia práva sa nepochybne vzťahuje aj na posudzovaný prípad uzavretia Dohody o solidarite, ktorej obsahom je okrem iného de facto práve postúpenie práva späťvziať výpoveď zo zdravotníka ako zamestnanca na OSZAPA, v prospech ktorej „postúpil“ toto právo.

V čl. 12 ods. (4) Ústavy SR sa konštatuje: „*Nikomú nesmie byť spôsobená ujma na právach pre to, že uplatňuje svoje základné práva a slobody.*“.

Podľa názoru MZ SR je teda zrejmé, že:

- a) zdravotníci, ktorí uplatnili zákonom garantované právo (podat' výpoveď);
- b) nemôžu byť nikým (štátom, zamestnávateľom, OZSAPA);
- c) postihnutí ujmov [sankcionovaní – zákaz odvolania výpovede (nemateriálna ujma) resp. finančne - zmluvná pokuta (materiálna ujma)].

V článku 36 Ústavy SR sa konštatuje, že zamestnanci majú právo na spravodlivé pracovné podmienky. Je nepochybné, že možnosť odvolať výpoveď garantovaná ustanovením § 61 ods. (4) ZP predstavuje jeden z praktických aspektov práva na spravodlivé pracovné podmienky, a jeho prípadné využitie zdravotníkom je zákonom predvídaným využitím výkonu práva slobody, ktoré je nescudziteľné.

3. Posúdenie Dohôd o solidarite z hľadiska pracovného práva.

Ustanovenie § 61 ods. (4) ZP garantuje každému zamestnancovi právo odvolať výpoveď doručenu zamestnávateľovi za podmienok stanovených v tomto ustanovení. V zmysle ustanovenia § 17 Zákonníka práce („ZP“) je právny úkon, ktorým sa zamestnanec vopred vzdáva svojich práv, neplatný. Vopred vzdanie sa práva zo strany zamestnanca smeruje k právu, ktoré má alebo môže vzniknúť v budúcnosti. Ak by sa zamestnanec vzdal takéhoto práva do budúcnosti, právny úkon by bol absolútne neplatný.

Absolútna neplatnosť právneho úkonu nastáva priamo zo zákona a môže sa jej dovolávať každý, nielen účastníci právneho úkonu (napr. zamestnanec, spoluzamestnanec, prokurátor atď.)⁴. Neplatnosť pôsobí od začiatku (ex tunc) voči každému a súd na ňu prihliada z úradnej povinnosti, možno ju namietat' kedykoľvek, pričom takýto úkon nemožno dodatočne napraviť (konvalidovať). Ustanovenie § 17 ZP sa vzťahuje výlučne na zamestnanca, je to špecifická pracovnoprávna úprava, ktorá má prednosť pred uplatnením OZ. Je právne irelevantné, či vzdanie sa práva je jednostranným vyhlásením zamestnanca alebo bolo uskutočnené v rámci dvojstranného právneho aktu – dohody.

V čl. II bod 1 Dohody o solidarite sa zdravotník zaväzuje: „...že neodvolá výpoveď ani neučiní iný právny úkon, ktorý by mal fakticky obdobné dôsledky (uzavretie novej pracovnej zmluvy u rovnakého zamestnávateľa) do doby kým.

- a) budú splnené alebo aspoň podniknuté základné kroky k splneniu podmienok Deklarácie,
- b) i keby nastal predpoklad pre odvolanie výpovede podľa bodu a) tohto článku, neurobí tak, pokiaľ nebude isté, že zamestnávateľ má v úmysle súhlasiť s odvolaním výpovedí, či súhlasiť s novými pracovnými zmluvami vo vzťahu k všetkým zdravotníkom, ktorí u daného zamestnávateľa pripojili k Deklarácii a postupovali obdobne a rovnako prejavili vôľu odvolať výpoveď.“

Vyššie citované ustanovenie čl. II bod 1 písm. a) resp. b) Dohody o solidarite je zjavne zmätočné a obsahuje neurčité vymedzenie okolností trvania podmienky.

Neurčitosť rozvázovacej podmienky má za následok neplatnosť ňou podmieneného právneho úkonu. Ustanovenie § 41 OZ o čiastočnej neplatnosti právnych úkonov nemožno aplikovať na podmienky (PR 7/1999)⁵.

V zmysle ustanovenia § 37 OZ **sa musí právny úkon urobiť** slobodne a vážne, **určite a zrozumiteľne; inak je neplatný**. Keďže **Dohoda o solidarite** obsahuje neurčité a zmätočné vymedzenie doby trvania záväzku zdravotníkov tak ako je odcitované vyššie, je absolútne neplatná pre svoju neurčitosť v zmysle § 37 ods. (1) OZ, keďže **vyvoláva neistotu o obsahu práv a povinností účastníkov Dohody o solidarite v časti trvania záväzku zdravotníkov, ktorá nemôže byť odstránená výkladom**.

Naviac pre zamestnanca existuje riziko, že zamestnávateľ môže de facto splniť všetky podmienky OZSAPA, avšak nemusí prijať späť dotyčného zamestnanca do pracovného pomeru. To znamená, že zamestnanci sa touto Dohodou o solidarite stávajú rukojemníkmi OZSAPA bez existencie záruk na zlepšenie podmienok a reálne riskujú stratu zamestnania.

4. Posúdenie Dohôd o solidarite z hľadiska právnej úpravy týkajúcej sa odborových združení.

Zamestnanci sa môžu vyjadrovať a predkladať svoje návrhy k pripravovaným rozhodnutiam zamestnávateľa, ktoré môžu ovplyvniť ich postavenie v pracovnoprávných vzťahoch.

V zmysle čl. 10 ZP platí: „Zamestnanci a zamestnávateľia majú právo na kolektívne vyjednávanie; v prípade rozporu ich záujmov zamestnanci majú právo na štrajk a zamestnávateľia majú právo na výluku. Odborové orgány sa zúčastňujú na pracovnoprávných vzťahoch vrátane kolektívneho vyjednávania.“

V zmysle ust. § 229 ods. (4) ZP platí, že zamestnanci sa zúčastňujú prostredníctvom príslušného odborového orgánu, zamestnaneckej rady alebo zamestnaneckého dôverníka na utváraní spravodlivých a uspokojivých pracovných podmienok.

⁴ Barancová H., Zákonník práce Komentár, 4. vydanie, C.H.Beck, 2015, str. 287

⁵ Barancová H., Zákonník práce Komentár, 4. vydanie, C.H.Beck, 2015, str. 300

- a) spolurozhodovaním,
- b) prerokovaním,
- c) právom na informácie,
- d) kontrolnou činnosťou.

Uzavretím Dohôd o solidarite OZSAPA de facto poprelo tento princíp spolurozhodovania a spolupodieľania sa zamestnancov na utvaraní spravodlivých pracovných podmienok.

V zmysle platnej legislatívy je odborová organizácia predovšetkým záujmovou organizáciou vytvorenou k presadzovaniu a ochrane hospodárskych a sociálnych práv a záujmov jej členov. **Znenie Dohôd o solidarite nasvedčuje skôr tomu, že OZSAPA sleduje predovšetkým vlastné ciele na úkor ochrany hospodárskych a sociálnych záujmov členov- zdravotníkov.**

V zmysle ustanovenia § 4 b) zákona o združovaní občanov („ZZO“) nie sú dovoľené združenia (vrátane odborových združení), ktoré sledujú dosahovanie svojich cieľov spôsobmi, ktoré sú v rozpore s ústavou a zákonmi. Obsah Dohôd o solidarite podľa nášho názoru odôvodňuje predpoklad, že spôsob, akým sa OZSAPA snaží dosiahnuť svoje ciele nie je v súlade s platnou právnou úpravou. Zamestnanci, ktorí podpísali Dohody o solidarite sa de facto stali rukojemníkmi OZSAPA, ktoré im hrozbou neprimerane vysokých zmluvných pokút znemožňuje odvolať podané výpovede. Záujmy členov odborového združenia teda v dôsledku týchto Dohôd o solidarite museli ustúpiť záujmom OZSAPA, čo je v priamom rozpore s Ústavou SR a zákonmi (OZ, ZP, ZZO atď.).

5. Posúdenie možnosti prokuratúry vo vzťahu k Dohodám o solidarite.

V zmysle ust. § 3 ods. (1) zákona o prokuratúre („ZoP“) je prokuratúra v rozsahu svojej pôsobnosti povinná vo verejnom záujme vykonať opatrenia na predchádzanie porušeniu zákonnosti, na zistenie a odstránenie porušenia zákonnosti, na obnovu porušených práv a vyvodenie zodpovednosti za ich porušenie. Pri výkone svojej pôsobnosti je prokuratúra povinná využívať všetky zákonné prostriedky tak, aby sa bez akýchkoľvek vplyvov zabezpečila dôsledná, účinná a rýchla ochrana práv a zákonom chránených záujmov fyzických osôb, právnických osôb a štátu.

Pôsobnosť prokuratúry vykonávajú prokurátori okrem iného aj uplatňovaním svojich oprávnení v konaní pred súdmi, ako aj podieľaním sa na príprave a realizácii preventívnych opatrení zameraných na predchádzanie porušovaniu zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov [ust. § 4 ods. (1) písm. c) a f) ZoP].

Pri plnení úloh je prokurátor povinný okrem iného podľa najlepšieho vedomia a svedomia uplatňovať Ústavu Slovenskej republiky, ústavné zákony, zákony, rešpektovať a chrániť základné ľudské práva a slobody a postupovať iniciatívne, spravodlivo (ust. § 5 ZoP).

V zmysle ust. § 19 ods. (1) ZoP prokurátor vykonáva svoju pôsobnosť v občianskom súdnom konaní v rozsahu ustanovenom osobitnými zákonmi⁶. Ak tak ustanovuje zákon, prokurátor je oprávnený podať návrh na začatie občianskeho súdneho konania.

⁶ napríklad § 35 Občianskeho súdneho poriadku v znení neskorších predpisov, § 86 Trestného zákona v znení neskorších predpisov, § 21 a 29 zákona č. 2/1991 Zb. o kolektívnom vyjednávaní, § 6 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 221/1994 Z. z. o preukazovaní pôvodu finančných prostriedkov pri privatizácii, zákon č. 92/1991 Zb. o podmienkach prevodu majetku štátu na iné osoby v znení neskorších predpisov, § 12 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 278/1993 Z. z. o správe majetku štátu.

Ktokoľvek sa môže obrátiť na prokurátora s podnetom (písomná alebo ústna žiadosť, návrh alebo iné podanie fyzickej osoby alebo právnickej osoby), ktorý smeruje k tomu, aby prokurátor vykonal opatrenia v rozsahu svojej pôsobnosti, najmä aby podal návrh na začatie konania pred súdom alebo opravný prostriedok, aby vstúpil do už začatého konania alebo vykonal iné opatrenia na odstránenie porušenia zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov, na ktorých vykonanie je podľa zákona oprávnený.

V zmysle ustanovenia § 37 ods. (1) ZoP orgány verejnej správy, právnické osoby a fyzické osoby poskytujú prokurátorovi súčinnosť nevyhnutnú na plnenie úloh, ktoré mu ukladá zákon; najmä mu podávajú vysvetlenia, v skončených veciach mu požičujú spisy a doklady, v neskončených veciach mu umožňujú nahliadnuť do spisov, a to v rozsahu primeranom naliehavosti verejného záujmu na ochrane tých práv a zákonom chránených záujmov fyzických osôb, právnických osôb a štátu, ktoré sú predmetom konkrétneho konania.

Právnymi prostriedkami, ktorými prokurátor vykonáva dozor nad dodržiavaním zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov orgánmi verejnej správy sú protest prokurátora, upozornenie prokurátora a návrh na začatie konania pred súdom podľa osobitného zákona.

Ako už bolo uvedené vyššie ktokoľvek sa môže obrátiť na prokurátora s podnetom, aby prokurátor vykonal opatrenia v rozsahu svojej pôsobnosti, najmä aby podal návrh na začatie konania pred súdom resp. vykonal iné opatrenia na odstránenie porušenia zákonov, na ktorých vykonanie je podľa zákona oprávnený. **V konečnom dôsledku posúdenie opodstatnenosti prípadného podaného podnetu, ako aj pôsobnosti prokurátora (t.j. či je v danej veci v zmysle ZoP oprávnený konať resp. akým spôsobom) vyhodnotí prokurátor po posúdení podnetu a skutočností v ich uvedených.**

Záverom vyjadrujeme presvedčenie, že právny názor vyslovený v tomto stanovisku bude prínosom pre všetky zdravotné sestry, ktoré sa v dôsledku nimi realizovaných právnych úkonov rozhodnú v najbližších dňoch zobrať svoju výpoveď späť.

V Bratislave 19. 1. 2016